

İskender BAYHAN
İstanbul Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın **Adalet Bakanı Yılmaz Tunç** tarafından Anayasa'nın 98, TBMM İç Tüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. **07.08.2025**

İskender

İskender BAYHAN
İstanbul Milletvekili

Türkiye cezaevlerinde yaşanan yapısal kriz, COVID-19 pandemisi sonrasında daha da derinleşmiş; kapasite aşımı, sağlık ve hijyen eksiklikleri, tedaviye erişim sorunları, mahpus hakları ihlalleri ve infaz sistemindeki eşitsizlikler artık münferit değil, sistematik bir karakter kazanmıştır. Cezaevlerinden tarafımıza ulaşan onlarca mektup, hem Anayasa'nın hem de Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin açık biçimde ihlal edildiğini göstermektedir.

Bugün ceza infaz kurumları birçok ilde kapasitesinin çok üzerinde tutuklu ve hükümlü barındırmaktadır. Nisan 2025 itibarıyla 300 bin kişilik kapasiteye karşılık, cezaevlerinde 403 bini aşkın kişi tutulmaktadır. Bu yalnızca bir sayısal aşım değil; fiilen yerde uyuyan, tuvalet önlerinde sırayla yatmak zorunda kalan, gece-gündüz dönüşümlü uyuyan insan sayısının on binleri bulması anlamına gelmektedir. İstanbul Maltepe, Denizli, Sincan, Afyon, Şakran gibi birçok cezaevinde mahpuslar yetersiz yatak nedeniyle battaniyelerle kartonlar üzerinde yattığını mektuplarında anlatmıştır. Sıcak suya, içme suyuna, duş alanlarına, çamaşır makinelerine erişim sınırlı; kadın mahpusların regl dönemlerinde hijyenik ürünlere ulaşımı dahi sağlanmamaktadır.

Tarafımıza ulaşan çok sayıda mektupta, doktor yetersizliği, kelepçeli muayene ve ilaç temininde gecikmelerin yaygın olduğu belirtilmiştir. Hastaneye gitmek için haftalarca dilekçe sırası beklenmekte, acil müdahale gereken vakalar dahi kurum içi revirde pansumanla geçirilmektedir. Bazı mahpuslar "ölmek istiyorum" diyerek yaşadıkları çaresizliği dile getirmektedir.

İletişim, yayın, avukat görüşü gibi haklar da fiilen kullanılamaz haldedir. Telefon görüşme sıralarının 100 kişiye ulaştığı, kitap ve gazete gibi yayınlara keyfi erişim kısıtları getirildiği, açık havaya çıkış hakkının bazı cezaevlerinde tamamen ortadan kaldırıldığı belirtilmektedir. Cezaevi disiplin kurulları geçmiş cezaları gerekçe göstererek infaz indirimlerini iptal etmekte, mahpusları tahliye edilmelerinin eşliğinden geri çevirmektedir. Özellikle F ve Y tipi yüksek güvenli kurumlarda sosyal izolasyonun ağırlaştığı, tecrit uygulamalarının yaygınlaştığı, hak arayışının ise tutanak ve disiplin tehdidiyle bastırıldığı ifade edilmektedir.

Cezaevlerinden gelen mektuplar bu tabloyu daha da netleştirmektedir: “Bir vantilatörü 30 kişi paylaşıyoruz.” “Çamaşırlarımızı koridorda kurutmak zorundayız.” “Günde iki kez kısa süreli su veriliyor.” “Hastane sevki yerine yalnızca pansuman yapılıyor.” “Çocukla aynı yatakta yatıyoruz.” “Aç kalmamak için kantin sırasında birbirimizi eziyoruz.” “Uyuz, mantar, grip yayılıyor ama ilaç yok.” “Kuralları sorguladığımızda ‘seni kapalıya yollarız’ tehdidiyle susturuluyoruz.”

Bu insani olmayan koşullara ek olarak, pandemi döneminde getirilen COVID-19 izinleriyle dışarı çıkan hükümlülerin durumuna ilişkin 31 Temmuz 2023’te yapılan yasal değişiklik infaz sistemindeki eşitsizliği daha da artırmıştır. Aynı suçtan mahkûm edilmiş bireylerden, yalnızca kararı bu tarihten önce kesinleşmiş olanlara denetimli serbestlik tanınırken; birkaç gün farkla dosyası geç kesinleşenler bu haktan mahrum bırakılmıştır. İnfazın süresi artık suçun niteliğine, failin kişisel durumuna değil, yalnızca kararın mahkemece hangi gün kesinleştirildiğine bağlı hale gelmiştir. Bu durum, yalnızca yargılama süreci daha geç tamamlandığı için aynı durumda olan insanlar arasında açık bir eşitsizlik yaratmıştır.

Aynı yasa kapsamında, hasta, yaşlı ve bakıma muhtaç mahpuslar için konutta infaz gibi düzenlemeler yapılmış olsa da, politik tutuklular bu kapsamın dışında bırakılmıştır. Aynı ayrımcılık, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarının uygulanmamasıyla daha da derinleşmekte; Gezi ve Kobanê gibi dosyalarda alınan bağlayıcı kararlar hayata geçirilmemektedir.

Bu koşullar altında birçok mahpus, 10. Yargı Paketi kapsamındaki düzenlemelerden usulüne uygun biçimde yararlanamamakta; başvuru yapamamakta veya süreci takip edememektedir. Dolayısıyla yasal bir düzenleme fiilen etkisiz hâle getirilmektedir.

Tüm bu tablo, yalnızca fiziksel yaşam koşullarının değil; hukuki güvencelerin, infaz sisteminin ve insan onurunun büyük bir baskı altında olduğunu göstermektedir. Mahpuslar yalnızca hak kaybı değil, aynı zamanda muhatapsızlık, belirsizlik ve ertelenen umutla karşı karşıyadır. “Ağzınızdan çıkacak bir cümleyi bekliyoruz” diyen onlarca mektup, artık yalnızca talepleri değil, bir ülkenin adalet rejimine yöneltilmiş ağır bir itirazı ifade etmektedir.

Bu Bağlamda;

1. Anayasa Mahkemesi’nin 27 Şubat 2024 tarihli kararında (B. No: 2020/21347), kişi başına düşen alanın 3 m²’nin altına inmesi “kötü muamele yasağı”nın ihlali olarak değerlendirilmiştir. Benzer şekilde AİHM de (Ananyev v. Rusya, 2012) 3 m² altı alanı işkence yasağının ihlali saymaktadır. Buna göre:

1 Haziran 2025 itibarıyla cezaevlerinde kişi başına düşen ortalama yaşam alanı kaç metrekaredir? Bu veri her cezaevi bazında ayrı ayrı açıklanacak mıdır?

Yerde yatma, tuvalet önlerinde yatma, dönüşümlü uyuma gibi uygulamaların cezaevleri genelinde yaygınlığı nedir? Bu uygulamaların AYM ve AİHM kararlarına aykırı olduğu dikkate alındığında Bakanlığınız tarafından herhangi bir inceleme başlatılmış mıdır?

Yaz aylarında sıcaklık artışının etkisiyle mahpuslar açısından fiziksel yaşam koşulları daha da zorlaşmaktadır. Özellikle yüksek sıcaklık altında havalandırma, fan, klima gibi imkanların yokluğu nedeniyle sağlık riski yaşayan mahpuslar için yaz bitmeden alınacak acil önlemler nelerdir?

2. Cezaevlerinde kiři bařına dūřen haftalık sıcak su ve duř sūresi nedir? Bu sūreler uluslararası standartlarla uyumlu mudur? Kadın mahpuslara regl dōnemi için ūcretsiz hijyenik ped veya eřdeęer ūrūn daęıtımı yapılıyor mu? Bu uygulama tūm cezaevlerinde eřit biçimde saęlanmakta mıdır?

3. İçme suyu eriřimi nasıl saęlanmaktadır? Gūnde yalnızca iki kez kısa sūreli su verildięi yōnūndeki iddialar hangi cezaevlerinde tespit edilmiřtir?

4. Saęlık hizmetlerine eriřim konusunda mektuplarda řu ifadelere yer verilmektedir: "Hastaneye gitmek için dilekçe sırası haftalarca sūrūyor", "sadece pansuman yapılıyor", "kelepçeli muayene yaygın", "ilaçlar ulařmıyor". Cezaevlerinde gōrev yapan hekim sayısı nedir? Hekim bařına dūřen mahpus oranı kaçtır? Kaç cezaevinde 24 saat saęlık hizmeti veren revir ve doktor bulunmaktadır? Kelepçeli muayene uygulaması hangi kurumsal prosedūre dayanmaktadır? Bu uygulamanın insan onuruna aykırı olduęu yōnūndeki AYM ve AİHM kararları karřısında, Bakanlıęınız bu uygulamayı kaldırmayı dūřūnūyor mu?

5. 5275 sayılı Kanun'un Geçici 10. maddesi ile getirilen ve 31 Temmuz 2023'te kesinleşen kararlarla tahliye hakkı tanıyan dūzenlemeye dayanarak, aynı suçtan ceza almış, fakat dosyası sadece birkaç gūn geç kesinleşmiş mahpuslar neden bu haktan yararlandırılmamaktadır? Bu durum, "aynı suça aynı ceza" ve "eşitlik ilkesi" bağlamında açık bir ihlal değil midir? Bu eşitsizliğin giderilmesine yōnelik herhangi bir yasal dūzenleme hazırlığı bulunmakta mıdır?

6. Cezaevlerinde barınma krizi derinleřirken, kamuoyunda 55 bin mahpusu kapsayacak bir dūzenleme beklenmektedir. Bu kapsamda Meclis'e sunulması planlanan infaz dūzenlemesinin takvimi nedir? İçerięi ne tūr hūkūmlū gruplarını kapsayacaktır?

7. "Konutta infaz" uygulaması olumlu bir adım olmakla birlikte, siyasi tutuklular ile ağırlaştırılmış mūebbet hapis cezaları bu uygulamanın dışında bırakılmıştır. Oysa bu kategorilerdeki mahpuslar da diğer tūm insanlar gibi yaşlanmakta, hastalanmakta, bakıma muhtaç hale gelebilmektedir. Siyasi kimliği ya da hūkmūn niteliği, bir mahpusun sağlık hakkına erişimini ortadan kaldırabilir mi? Bu ayrımcılığın infazda eşitlik ilkesine ve insan onuruna aykırı olduğu yōnūndeki eleştiriler Bakanlığınızca nasıl değerlendirilmektedir? Ağırlaştırılmış cezalarda dahi, insanlık onurunu gōzetten alternatif infaz biçimlerinin geliştirilmesi yōnūnde bir çalışma yapılmakta mıdır?

8. Mektuplarda, mahpusların haftada bir telefon gōrūřmesi için 100 kişiyle sıraya girdiği, kitap ve gazete erişimlerinin keyfi biçimde engellendiği, açık hava hakkının bazı cezaevlerinde tamamen kaldırıldığı belirtilmektedir. Bu tūr hak sınırlamaları hakkında Bakanlığınıza ulaşan resmi řikāyet sayısı nedir? Bu řikāyetler doğrultusunda hangi işlemler yapılmaktadır? Őzellikle F ve Y tipi cezaevlerinde sosyal izolasyonun yaygınlaştığı, hak arayışının disiplin tehdidiyle bastırıldığı yōnūndeki iddialar hakkında bağımsız bir inceleme başlatılmış mıdır?

9. Anayasa'nın 153. maddesi uyarınca AYM kararları; Avrupa İnsan Hakları Sōzleřmesi'nin 46. maddesi uyarınca AİHM kararları tūm yargı ve idari makamları bağlayıcıdır. Gezi ve Kobanē gibi davalarda AYM ve AİHM kararlarının uygulanmaması, Tūrkiye'nin anayasal ve uluslararası yūkūmlūlūklerine aykırı değil midir? Bu kararların uygulanmaması, yargı bağımsızlığı açısından nasıl bir gerekçeyle açıklanmaktadır?